

УДК 811.111'42:82–31

ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ ЦИТАТ У ДЕТЕКТИВАХ Д. БРАУНА

Піндосова Т.С., старший викладач кафедри англійської мови
з підготовки морських фахівців за скороченою програмою
Херсонська державна морська академія

У статті розглядається проблема цитати як форми інтертекстуальності. Наводяться думки науковців із проблеми визначення поняття «прагматична функція» та класифікації прагматичних функцій у художніх текстах. Виявлено прагматичні функції цитат у детективах Д. Брауна.

Ключові слова: цитата, епіграф, інтертекстуальність, прагматична функція, сугестивна функція, емотивна функція.

В статье рассматривается проблема цитаты как формы интертекстуальности. Приводятся мнения ученых по проблеме определения понятия «прагматическая функция» и классификации прагматических функций в художественных текстах. Выявлены прагматические функции цитат в детективах Д. Брауна.

Ключевые слова: цитата, эпиграф, интертекстуальность, прагматическая функция, сугестивная функция, эмотивная функция.

Pindosova T.S. PRAGMATIC FUNCTIONS OF QUOTATION IN THE DETECTIVE STORIES OF D. BROWN

The article deals with the problem of quotation a form of intertextuality. The quotation is considered as an intertextuality form expressed by verbal reproduction of an element of alien text with or without graphic markings.

The article presents the opinions of scientists about the definition of “pragmatic function” and the classification of pragmatic functions in the fictional texts. The pragmatic function of quotation as a form of intertextuality in D. Brown's detective stories reflects the writer's attitude to the content of the statement, to the situation, the events. Such approach to pragmatic function gives opportunity to consider the quotation as a means of influencing the behavior and consciousness of the reader in the process of reading a detective story.

We revealed such pragmatic functions of quotations in D. Brown's detective stories: argumentative – to support the author's thoughts; predictive – helps the reader to anticipate further events of the detective story; emotional – to create an emotional tension, to cause the reader a sense of participation in the events of the detective story; suggestive – to inspire the reader certain thoughts and ideas, to encourage him to research the information and in such a way to extend the reader's knowledge.

Key words: quotation, epigraph, intertextuality, pragmatic function, suggestive function, emotive function.

Постановка проблеми. Усі художні твори створюються в межах культури, у якій народився та виріс автор. Вони є дзеркалом його епохи, досягнення якої автор мимоволі використовує у своїй творчості. Культурна спадщина закарбовується в багатьох різноманітних формах, зокрема й у текстах. Як відомо, властивість твору включати інші твори в лінгвістиці називається інтертекстуальністю, одним із проявів якої є цитата. Феномен цитати почав активно вивчатися лише наприкінці ХХ ст., тому межі цього поняття досі чітко не визначені. Питання розбіжності поглядів учених залишається злободенним, оскільки немає остаточної думки щодо класифікації й моделі функціонування цієї форми інтертекстуальності в текстах сучасної американської детективної прози.

Детективи Д. Брауна характеризуються широким використанням цитат. Письменник вводить цю інтертекстуальну одиницю, яка під час накладення на вихідний матеріал викликає додаткові асоціації, створюючи нові

сміслові комплекси. Автор включає цитати в сильні позиції (епіграф і заголовок), а особливо – у корпус тексту.

Постановка завдання. Мета статті полягає у виявленні прагматичних особливостей цитат у детективах Д. Брауна. Реалізація поставленої мети вимагає визначення прагматичних функцій цитат у детективах Д. Брауна.

Матеріалом дослідження є детективи Д. Брауна «Янголи і демони», «Код да Вінчі», «Втрачений символ», «Інферно».

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній лінгвістиці актуальним є питання визначення цитати, оскільки в науковців немає одностайної думки щодо дефініції цього поняття. У «Літературознавчому словнику-довіднику» за редакцією Р. Гром'яка, Ю. Коваліва та В. Теремка цитата визначається як дослівний уривок з іншого твору, вислів, що наводиться письмово або усно для підтвердження чи заперечення певної думки з дотриманням усіх особли-

востей чужого висловлення та з посиланням на джерело [8, с. 722].

С. Моравські визначає цитату як «дослівне відтворення літературного тексту певної довжини чи набору образів, звуків, рухів або комбінацій усіх чи деяких із цих елементів» [17, с. 691]. На переконання Н. Фатєєвої, цитата – це відтворення двох чи більше компонентів тексту-донора з власною предикацією [11, с. 122].

Ми розглядаємо цитату як форму інтертекстуальності, виражену дослівним відтворенням елемента чужого тексту з графічним маркуванням або без нього.

Мовознавці послуговуються термінами «прагматична функція» та «комунікативно-прагматична функція», що свідчить про ідентичність останніх. Зокрема, М. Кочерган вважає прагматичну функцію різновидом комунікативної [7], а Є. Максименко виокремлює прагматичну функцію як частину комунікативної [9]. Привертає увагу також те, що в низці досліджень терміни «комунікативний» і «прагматичний» є синонімічними. Так, Л. Кисельова вважає синонімами прагматичну, емоційно-впливову та емоційно-регулятивну функції [6].

Ми згодні з Є. Фірсовою та вважаємо, що прагматична функція цитати як форми інтертекстуальності в детективах Д. Брауна відображає ставлення письменника до змісту висловлювання, до ситуації й події. За такого сприйняття прагматичної функції цитату варто розглядати як засіб впливу на поведінку та свідомість читача в процесі читання детективу [12, с. 193].

Так, В. Грицина виокремлює сім комунікативно-прагматичних функцій інфраструктури речень (звертання, вставні та вставлені одиниці, слова автора за прямої мови) публіцистичних текстів: адресацію, авторизацію, розширення інформації, суб'єктивно-модальну, оцінну, структурно-композиційну та довідково-інформаційну функції [4]. В. Прищепа дослідила прагматичні функції на матеріалі рекламних текстів [10], а І. Бидіна – на матеріалі поетичних текстів [3].

Підсумовуючи досвід західних функціоналістів, В. Дем'янков виокремлює прагматичні функції нагадування, питання, твердження, повтору, вказівки тощо. Окрім них, є ще прагматичні суперфункції: згода, доказ і підтвердження, уступка, виправлення, незгода й опротестування, критика та заперечення [5].

Аналіз детективів Д. Брауна дав можливість виокремити такі прагматичні функції цитати:

– *аргументативну* – для підкріплення авторської думки;

– *прогностичну* – допомагає читачу передбачити подальші події художнього твору;

– *емотивну* – для створення емоційної напруги, з метою викликати в читача почуття співпричетності до подій художнього твору;

– *сугестивну* – навіяти читачеві певні думки й ідеї, спонукати його до пошуку інформації.

У «Втраченому символі» виявлено таку передтекстову цитату: *“To live in the world without becoming aware of the meaning of the world is like wandering about in a great library without touching the books”* [16, с. 7]. Цей текстовий фрагмент виконує *прогностичну функцію*, даючи читачеві можливість передбачити те, що в інтелектуальному детективі мова піде про пошук істини, розглядатимуться філософські питання сенсу життя, існування душі та Бога.

Епіграфом до «Втраченого символу» є слова англійського письменника та філософа-містика Менлі П. Холла, автора «Таємного вчення всіх часів і народів». Його книга має документальний характер та містить численні ілюстрації й оригінали текстів містичних творів: документи розенкрейцерів, рецепти алхіміків, кабалістичні правила. Герой Д. Брауна Малах хотів знайти втрачену народну мудрість, містерії давнини, заради цього він почав займатися темною магією, викрав і знущався над власним батьком та був готовий принести себе в жертву.

У текстовому фрагменті з «Інферно» міститься точна цитата з «Одісеї» Гомера, яка виконує *емотивну функцію*, передаючи читачеві переживання й творчі муки Роберта Ленгдона під час написання наукового твору з історії мистецтв, наприклад: *“Sing me, muse, and through me tell the story”* [13, с. 809].

У «Янголах і демонах» виокремлено неточні, фрагментарні цитати з Біблії (Євангеліє від Матвія 5:38-39, Вихід 21:24, Левіт 24:20), які виконують *емотивну функцію*, передаючи читачеві зростаючу емоційну напругу героїні твору. Вікторія Ветра хотіла помститися вбивці батька, тому ніщо не могло зупинити католичку в її бажанні кровної помсти, зокрема:

“Vittoria breathed deeply as she continued her search, moving around the perimeter. She was overwhelmed by the unexpected images of personal revenge that had dominated her thoughts all day. Even as a sworn lover of all life <...> she wanted this executioner dead. No amount

of good karma could **make her turn the other cheek today**. Alarmed and electrified, she sensed something coursing through her Italian blood that she had never felt before” [14, с. 117].

“The Hassassin froze a moment, his back arched in anguish. He let go of the torch, and Vittoria thrust it hard into his face. There was a hiss of flesh as his left eye sizzled. He screamed again, raising his hands to his face.

“**Eye for an eye**”, Vittoria hissed. This time she swung the torch like a bat, and when it connected, the Hassassin stumbled back against the railing” [14, с. 212; 2, с. 80, 134, 211].

Текстовий фрагмент із «Янголів і демонів» містить точну, фрагментарну цитату з Біблії (Євангеліє від Матвія (16:18)), яка виконує *емотивну функцію*, передаючи читачеві переживання героя з приводу того, що в нього було видіння, наприклад: “The camerlegno turned back to the crowd and bellowed again into the night. “**Upon this rock I will build my church!**” [14, с. 226]. Камерарій Вентреска знайшов місце, де сховали антиречовину. Він влаштував перед натовпом виставу, ніби після всіх страждань і жахів Бог вказав йому на сховок із небезпечною вибухівкою.

У «Янголах і демонах» виокремлено внутрішньотекстову, фрагментарну цитату, яка виконує *сугестивну функцію*, передаючи читачеві іронічне авторське ставлення до термінів перебування на посаді голови католицької церкви: “The inside joke was that accepting the papacy was a cardinal’s “**fastest route to heaven**” [14, с. 77]. Комічний ефект у текстовому фрагменті виникає в результаті порівняння (папство – найкоротший шлях до неба): папство, до якого так прагнули всі кардинали, а також влада, яку воно надавало, дуже скоро минали, проте завдяки цьому священнослужителі могли швидко потрапити до раю.

В «Інферно» виявлено фрагментарну цитату з «Божественної комедії», яка виконує *емотивну функцію*, передаючи читачу почуття страху героїв під час перебування в підземеллі будівлі Сребатан-сараї в Туреччині, зокрема: “**I found myself within a forest dark, Langdon thought, for the straightforward pathway had been lost**” [13, с. 1468]. Письменник порівнює вхід до підземелля в Стамбулі з воротами до пекла з твору Данте Аліг’єрі:

«На півшляху свого земного світу
Я трапив у похмурий ліс густий,
Бо стежку втрапив, млюю оповиту»
[1, с. 17].

У «Коді да Вінчі» виокремлено точну цитату з Біблії, яка виконує *аргументативну*

функцію, переконуючи читача в помилковості дій героя твору, зокрема: “Finding verse number eleven, Silas read the text. It was only seven words. Confused, he read it again, sensing something had gone terribly wrong. The verse simply read: **HITHERTO SHALT THOU COME, BUT NO FURTHER**” [15, с. 108; 2, с. 564].

Персонаж твору Сайлас вважав, що знайшов Грааль, проте надія монаха виявилася марною, оскільки охоронці були відданими своїй клятві та не відкрили таємницю місцезнаходження чаші ворогу.

У «Янголах і демонах» знайдено цілісні, неприховані цитати Альберта Ейнштейна та папи Пія XII, які виконують *сугестивну функцію*, передаючи авторське ставлення до героя твору Леонардо Ветра як усебічно розвиненої особистості, наприклад: “<...> a poster of Albert Einstein, his famous quote reading, **GOD DOES NOT PLAY DICE WITH THE UNIVERSE**” [14, с. 22]; “One of the bookends was etched with a quote: **TRUE SCIENCE DISCOVERS GOD WAITING BEHIND EVERY DOOR. – POPE PIUS XII**” [14, с. 22].

Леонардо Ветра був не лише священником, а й науковцем, який вважав фізику «*Божим законом усього суцього*» [14, с. 22]. Священнослужитель був переконаний у тому, що Бог створив всесвіт, а наука допомагає довести цю ідею.

У «Янголах і демонах» виокремлено неточну цілісну цитату, яка містить характеристику скульптури Джованні Л. Берніні. Цитата виконує *аргументативну функцію*, звертаючи увагу читача на еротичність твору мистецтва та переконуючи його в авторській думці про те, що ця непристойна скульптура не підходить для розміщення в каплиці: “An English critic had once condemned The Ecstasy of St. Teresa as “**the most unfit ornament ever to be placed in a Christian Church**” [14, с. 161].

Текстовий фрагмент із «Коду да Вінчі» містить міжтекстові, точні цитати Леонардо да Вінчі, які виконують *прогностичну функцію*, даючи читачеві можливість передбачити зміст подальшої розмови героїв твору, наприклад: “Many have made a trade of delusions and false miracles, deceiving the stupid multitude. – LEONARDO DA VINCI” [15, с. 194]; “Blinding ignorance does mislead us. O! Wretched mortals, open your eyes! – LEONARDO DA VINCI” [15, с. 195]. Лью Тібінг за допомогою цитат натякав Софі Невью на те, що Грааль – це не матеріальний предмет (чаша), а людина (Марія Магдалина).

У «Втраченому символі» виокремлено цитати А. Ейнштейна, В. Блейка та уривки з Біблії (Євангелія від Матвія та Іоанна), які виконують *аргументативну функцію*, доводячи читачеві авторську думку про те, що втрачена народна мудрість справді існує, наприклад:

“<...> *one of the greatest minds ever to live proclaimed: “That which is impenetrable to us really exists. Behind the secrets of nature remains something subtle, intangible, and inexplicable. Veneration for this force beyond anything that we can comprehend is my religion”.* <...> *Albert Einstein*” [16, с. 214].

“*BOTH READ THE BIBLE DAY AND NIGHT, BUT THOU READ BLACK WHERE I READ WHITE*”. <...> *William Blake*” [16, с. 331].

“*Proverbs cautions that the sayings of the wise are “riddles”, while Corinthians talks of “hidden wisdom”. The Gospel of John forewarns: “I will speak to you in parable and use dark sayings”* [16, с. 331].

“*The Gospel of Mark tells us, “Unto you is given to know the mystery but it will be told in parable”* [16, с. 331].

У текстовому фрагменті з «Коду да Вінчі» містяться точні, міжтекстові цитати з Біблії (Дії Апостолів (16:26)), які виконують *сугестивну функцію*, спонукаючи реципієнта згадати історію біблійного героя Сайласа, порівняти його з героєм інтелектуального детективу, тим самим підвищуючи ерудицію читача, зокрема:

“*The young priest was smiling as he entered. His nose was awkwardly bandaged, and he was holding out an old Bible. “I found one in French for you. The chapter is marked”.*

Uncertain, the ghost took the Bible and looked at the chapter the priest had marked.

Acts 16.

The verses told of a prisoner named Silas who lay naked and beaten in his cell, singing hymns to God. When the ghost reached Verse 26, he gasped in shock.

“<...> *And suddenly, there was a great earthquake, so that the foundations of the prison were shaken, and all the doors fell open”.*

His eyes shot up at the priest.

The priest smiled warmly. “From now on, my friend, if you have no other name, I shall call you Silas” [15, с. 49; 2, с. 152].

Текстовий фрагмент із «Янголів і демонів» містить міжтекстову, точну цитату Г. Галілея, яка виконує *аргументативну функцію*, переконуючи читача в авторській ідеї про те, що наука не протистоїть релігії, навпаки, вона

доводить існування Бога: “*Galileo was an Illuminatus. And he was also a devout Catholic. <...> He wrote once that when he looked through his telescope at the spinning planets, he could hear God’s voice in the music of the spheres*” [14, с. 17].

У «Янголах і демонах», «Втраченому символі» виокремлено точні, фрагментарні цитати з Інтернету, енциклопедій та газет, які виконують *сугестивну функцію*, спонукаючи читача повірити в реальність і достовірність подій інтелектуальних детективів, наприклад:

“*THE BRITISH BROADCASTING CORPORATION. June 14, 1998. Pope John Paul I, who died in 1978, fell victim to a plot by the P2 Masonic Lodge <...> The secret society P2 decided to murder John Paul I when it saw he was determined to dismiss the American Archbishop Paul Marcinkus as President of the Vatican Bank. The Bank had been implicated in shady financial deals with the Masonic Lodge <...>*” [14, с. 168].

“*He ran a quick Web search, received dozens of hits, chose one, and began reading. “THE ORDER EIGHT FRANKLIN SQUARE One of history’s best-known magic squares is the order-eight square published in 1769 by American scientist Benjamin Franklin, and which became famous for its inclusion of never-before-seen “bent diagonal summations”* [16, с. 266].

“*The first hit that appeared was an encyclopedia entry. “HEREDOM n. a significant word in “high degree” Freemasonry, from French Rose Croix rituals, where it refers to a mythical mountain in Scotland, the legendary site of the first such Chapter. From the Greek Ηερεδομ originating from Hieros-domos, Greek for Holy House”* [16, с. 287].

У «Янголах і демонах» виокремлено неточну, цілісну цитату письменника Гі де Мопассана щодо фрески «Страшний суд» італійського художника Мікеланджело. Цитата виконує *аргументативну функцію*, переконуючи читача в авторській думці про те, що цьому твору мистецтва не місце в Сікстинській капелі (Ватикан), оскільки на ньому персонажі зображені без одягу та в непристойних позах: “*He gazed past the altar up to Michelangelo’s renowned fresco, “The Last Judgment”. The painting did nothing to soothe his anxiety. It was a horrifying, fifty-foot-tall depiction of Jesus Christ separating mankind into the righteous and sinners, casting the sinners into hell. There was flayed flesh, burning bodies, and even one of Michelangelo’s rivals sitting in hell wearing ass’s ears. Guy de Maupassant had once*

written that *the painting looked like something something painted for a carnival wrestling booth by an ignorant coal heaver*" [14, с. 78].

У «Янголах і демонах» виокремлено міжтекстову, точну цитату Прем'єр-міністра Великобританії часів Другої світової війни В. Черчилля, яка виконує *сугестивну функцію*, передаючи читачеві іронічне авторське ставлення щодо впливу братства «Ілюмінаті» на суспільство, наприклад: *"In fact, Churchill had once told reporters that if English spies had infiltrated the Nazis to the degree the Illuminati had infiltrated English Parliament, the war would have been over in one month"* [15, с. 73]. У цьому текстовому фрагменті здатність членів ордену «Ілюмінаті» проникати в усі сфери суспільного життя порівнюється з обов'язками шпигунів у часи війни. До того ж вислів В. Черчилля, наведений поряд із думками письменника, створює враження, що політичний діяч поділяє думку автора щодо ордену «Ілюмінаті».

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, вивчений мовний матеріал дав змогу дійти висновку про те, що цитати в детективах Д. Брауна виконують такі прагматичні функції, як аргументативна, прогностична, емотивна, сугестивна. Вони використовуються для підкріплення авторської думки, створення емоційної напруги, допомагають викликати в читача почуття співпричетності до подій художнього твору, передбачити подальші події детективу, а також спонукають його до пошуку інформації.

Перспективами цієї теми можуть стати подальші дослідження форм інтертекстуальності в детективах Д. Брауна.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алигьери Д. Божественная комедия / пер. с итал. М. Лозинского; вступ. ст. К. Державина. М.: Правда, 1982. 640 с.
2. Библия. Книга Священного Писания Ветхого и Нового Завета в русском переводе. Чикаго, 1990. 925 с.
3. Быдина И. Коммуникативно-прагматический подход к структурированию поэтического текста. Вестник Томского государственного педагогического университета. Серия «Гуманитарные науки (филология)». 2005. Вып. 3(47). С. 43–48.
4. Грицина В. Инфраструктура речень публіцистичного стилю: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова». Кривий Ріг, 2002. 171 с.
5. Демьянков В. «Теория речевых актов» в контексте современной зарубежной лингвистической литературы (обзор направлений). Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XVII: Теория речевых актов. М.: Прогресс, 1986. С. 223–234.
6. Киселева Л. Вопросы теории речевого воздействия: монография. Л.: ЛГУ, 1978. 160 с.
7. Кочерган М. Загальне мовознавство. К.: ВЦ «Академія», 2006. 464 с.
8. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Теремка. К.: ВЦ «Академія», 2006. 752 с.
9. Максименко Е. Прагмастилистические аспекты рекламного дискурса (на материале текстов русской и английской коммерческой и научно-технической рекламы): автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание». Волгоград, 2005. 18 с.
10. Прищеп В. Явище компресії в німецькій мові (мовно-історичний аспект проблеми). URL: <http://eprints.zu.edu.ua>.
11. Фатеева Н. Интертекст в мире текстов: контрапункт интертекстуальности. 3-е изд., стереотип. М.: КомКнига, 2007. 280 с.
12. Фирсова Е. Оценочно-экспрессивная функция интонации: экспериментально-фонетическое исследование на материале современного французского языка: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.05 «Романские языки». Иркутск, 2005. 193 с.
13. Brown D. Inferno. URL: http://vk.com/doc8069473_215629575?hash=2d99d0b5d2e7178d05&dl=98c99737087cc5b9d1.
14. Brown D. Angels and Demons. URL: <http://www.miracle-girl.com/angels&demons.pdf>.
15. Brown D. The Da Vinci Code. URL: http://hrsbstaff.ednet.ns.ca/engramja/ENG_11/The.Da.Vinci.Code.pdf.
16. Brown D. The Lost Symbol. URL: <http://www.etextlib.ru/Book/Details/25414>.
17. Morawski S. The Basic Functions of Quotation. Sign. Language. Culture. Janua Linguarum. Series major, 1. The Hague; Paris: Mouton & Co., 1970. P. 690–705.